

การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0*

The Introduction of Investment Promotion Policies of the Board of Investment of Thailand (Boi) in Driving Thailand 4.0 Strategy

นรنگวิทย์ เทียนสวัสดิ์ และกฤษณา ไวก่ำรวง

Narongwit Tiensawat and Krisana Vaisamruat

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Narongwit_Ti@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์ของการการส่งเสริมการลงทุน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการบริหารงานการการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์ของการการส่งเสริมการลงทุน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์การการส่งเสริมการลงทุน กิจกรรมการการส่งเสริมการลงทุนที่จะสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรการการการส่งเสริมการแข่งขันการลงทุน ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการลงทุน ระดับชำนาญการ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน และหัวหน้ากลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี และการสังเกตการณ์ (Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) ได้แก่ ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมศรีสทพัฒน์ ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง 2 ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ บ่อวิน ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง 3 และผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะ ซิตี้ ระยอง รวมเป็นทั้งสิ้นจำนวน 40 คน

*ได้รับบทความ: 11 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2562

Received: October 11, 2019; Revised: November 20, 2019; Accepted: December 27, 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน ทั้งในประเทศและการลงทุนของไทยในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ก้าวพ้นการเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง (Middle Income Trap) และเติบโตอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน มาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี (Tax Factor) เปรียบเทียบกับอุปสรรคของการลงทุน ที่ไม่เกี่ยวกับภาษี (Non-tax Factor) โดยปกติแล้ว นักลงทุนจะคำนึงถึงเงื่อนไขของการลงทุนต่างๆ อย่างละเอียด อาทิ พื้นฐานของเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมาย ระบบสาธารณูปโภค อัตราค่าแรง ขนาดของตลาดภายในประเทศ ความมีเสถียรภาพทางการเมือง และระบบกฎหมายภาษีอากร ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นักลงทุนต่างชาติคำนึงถึงเมื่อมีการลงทุนในต่างประเทศ

3. แนวทางการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์การส่งเสริมการลงทุน กิจกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่จะสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรการการส่งเสริมการแข่งขันการลงทุน ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 การให้บริการศูนย์ข้อมูลการลงทุนไทยในต่างประเทศ (Thailand Overseas Investment Center) เผยแพร่ข้อมูลเชิงลึกที่ทันสมัยและครอบคลุมทุกประเด็นในการเข้าไปประกอบธุรกิจในต่างประเทศ ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงาน BOI ซึ่งปัจจุบันมีการเผยแพร่ผลการศึกษาเชิงลึกในประเทศเป้าหมายจำนวน 34 ประเทศนำไปสู่การลงทุนและร่วมทุนระหว่างผู้ประกอบการไทยและต่างชาติ

คำสำคัญ: การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของไปปฏิบัติ; การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0; สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

Abstract

This research of objective to: 1) study the implementation of the investment promotion policy of the office of investment promotion In terms of privileges and privileges of investment promotion; 2) to study the factors that affect investment promotion administration policies of the office of investment promotion in terms of privileges of investment promotion; 3) to present the guidelines for investment promotion administration Benefits, promotion privileges Investment promotion activities that can enhance the quality and measures to promote investment competition according to the Thailand 4.0

strategy. It is a descriptive study, using a qualitative research methodology, using in-depth interview techniques, by assigning key informants such as investment promotion scholars. Professional level strategy and planning division, and group policy and planning group leader Chonburi provincial industrial office, and observation, and group discussion, namely investment promotion entrepreneurs In Sahaphat Industrial Estate, investment promotion entrepreneurs in Laem Chabang Industrial Estate, entrepreneurs promote investment. In Pinthong industrial estate 2, entrepreneurs promote investment. In Rojana Bowin industrial estate, investment promotion entrepreneurs in Pinthong industrial estate 3, and investment promotion entrepreneurs in Amata city Rayong industrial estate, a total of 40 people.

The this research the findings are as follows:

1. The introduction of investment promotion policies by the office of investment promotion as for the benefits of investment promotion Both domestic and foreign investment in Thailand to increase competitiveness Stepping beyond being a middle-income country and sustainable growth in accordance with the principles of the sufficiency economy.
2. The factors that affect the administration policy of investment promotion of the office of investment promotion in terms of the privileges of investment promotion measures regarding providing tax incentives compare with the obstacles of investment that is not tax-related, usually investors will carefully consider the conditions of investment such as the fundamentals of the economy legal infrastructure public utilities, labor rates, the size of the domestic market political stability and tax law system which is considered an important factor that foreign investors take into consideration when investing abroad.
3. Guidelines for investment promotion management benefits, promotion privileges investment promotion activities that can enhance the quality and measures to promote investment competition according to Thailand 4.0 strategy, providing Thai overseas investment information services disseminate up-to-date insights and cover all aspects of doing business internationally through the website of the BOI office, which currently publishes in-depth studies in 34 target countries, leading to investment and joint venture between Thai and foreign entrepreneurs.

Keywords: Implementation of Investment Promotion Policy of Implementation; Thailand Strategic Driving; Office of the Board of Investment

1. บทนำ

หลังจากที่บีโอไอได้ประกาศใช้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนในระยะ 7 ปี (พ.ศ. 2558-2564) ได้หันมาให้ความสำคัญกับโครงการลงทุนที่มีคุณภาพ มากกว่าการเน้นเม็ดเงินลงทุนเหมือนในอดีต ซึ่งเห็นได้ว่ามาตรการต่างๆ ของบีโอไอในปัจจุบันนั้นมุ่งเน้นผลักดันให้เกิดการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงหรือกิจการที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงต่อระบบเศรษฐกิจซึ่งกิจการเหล่านี้มักจะมีมูลค่าการลงทุนต่อโครงการไม่สูงมาก ในระยะหลังจะมีโครงการลงทุนของกลุ่ม Startup ในธุรกิจดิจิทัลขอรับการส่งเสริมเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีมูลค่าการลงทุนไม่สูงแต่สามารถสร้างนวัตกรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มได้เป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น ตั้งแต่เริ่มใช้นโยบายใหม่เมื่อปี 2558 จนถึงเดือนมีนาคม 2561 มีกิจการวิจัยและพัฒนายื่นขอรับการส่งเสริมจำนวน 43 โครงการ เงินลงทุนรวม 6.400 ล้านบาท และกิจการพัฒนาซอฟต์แวร์ยื่นขอรับการส่งเสริมมากถึง 455 โครงการ เงินลงทุนรวม 4.000 ล้านบาท โดยธรรมชาติของการลงทุนขนาดใหญ่ในหลายอุตสาหกรรม เช่น ปีโตรเคมี รถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ จะมีลักษณะเป็น Cycle มีได้มีการลงทุนใหม่เกิดขึ้นทุกปี โดยเมื่อลงทุนไปแล้วจะต้องมีการใช้กำลังการผลิตให้มากกว่าร้อยละ 60-70 จึงจะมีการขยายการลงทุนใหม่เพิ่มเติม อย่างไรก็ตามสถิติในขั้นการอนุมัติให้การส่งเสริมและการออกบัตรส่งเสริมของบีโอไอในช่วงไตรมาสแรกของปี 2561 มีมูลค่าเงินลงทุนที่อนุมัติและออกบัตรเพิ่มขึ้น

ร้อยละ 120 และร้อยละ 85 ตามลำดับ (Bangkok online business, 2018)

ทั้งยังเป็นสัญญาณที่ดีว่าจะมีการทยอยลงทุนจริงในระยะเวลาอันใกล้ ประเทศไทยยังจำเป็นต้องให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ประเทศต้องการและไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตามกลไกตลาด เนื่องจากประเทศคู่แข่งในภูมิภาคยังใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นเครื่องมือแข่งชิงการลงทุนที่มีคุณค่า ถึงแม้ว่าจะมีอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในระดับต่ำแล้วก็ตาม ทั้งนี้ บีโอไอได้ใช้เครื่องมือสิทธิประโยชน์ทางภาษีโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ประเทศจะได้รับ และไม่ได้ให้การส่งเสริมในทุกประเภทธุรกิจ ระดับของการให้สิทธิประโยชน์ของแต่ละประเภทกิจการก็จะแตกต่างกันตามคุณค่าของประเภทกิจการนั้นๆ โดยจะมีเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม หรืออุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศในวงกว้างเท่านั้น จึงจะอยู่ในข่ายได้รับสิทธิประโยชน์ในระดับสูง (Vaisamruat, 2009)

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของ เรืองการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 จะเห็นได้ว่าปัญหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ ปัจจัยการลงทุนเชิงประจักษ์ใน

ประเทศไทย ปัจจัยรูปแบบของสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อดึงดูดการลงทุน ปัจจัยทางภาษีเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ปัจจัยด้านมาตรการทางภาษีเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของประเทศไทย ปัจจัยด้านมาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในเชิงเปรียบเทียบ การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์การส่งเสริมการลงทุน กิจกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่จะสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรการการส่งเสริมการแข่งขันการลงทุน ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยผู้วิจัยได้เลือกวิธีการโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการศึกษาเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่จากทัศนะของผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) โดยใช้การศึกษา

เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสารข้อมูลผลการดำเนินงาน เอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและนำข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยครอบคลุมเรื่องที่ทำให้การศึกษาวิจัย และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ในการเก็บรวบรวมเช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก อุปกรณ์บันทึกภาพ เสียง และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Rukkhwamsuk, 2016)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ผู้วิจัยได้ออกแบบและกำหนดแนวทางด้านการสังเกตการณ์เป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในขณะการเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกข้อมูลสิ่งเกิดขึ้น และได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นั้นด้วย หรือการประชุมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลมา

ศึกษา การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยผู้วิจัยจะทำการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากการสังเกตโดยผู้วิจัยไม่มีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นั้นๆ เช่น การสังเกตโครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินงานของหน่วยงาน, รูปแบบความสัมพันธ์ภายในองค์กร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แนวทางนี้เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยผู้วิจัยทำการออกแบบสอบถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ คำถามหลัก (Main Questions) สำหรับประเด็นหลักของงานวิจัย และองค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ คำถามเพื่อขอทราบรายละเอียดและความชัดเจน (Probes) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และองค์ประกอบที่ 3 ได้แก่คำถามเพื่อติดตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง (follow-up questions)

วิธีการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายการส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ข้อที่สอง ส่งเสริมกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานทดแทนเพื่อการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน ข้อที่สาม ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของการลงทุน (Cluster) ที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่มูลค่า ข้อที่สี่ ส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกื้อกูลต่อ

การสร้างความมั่นคงในพื้นที่ ข้อที่ห้า ส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนทั้งในและนอกนิคมอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน รองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และข้อที่หก ส่งเสริมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย โดยเน้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการเลือกอย่างเจาะจงโดยคำนึงถึงจุดหมายสำคัญในการวิจัยเป็นหลัก และเป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาในระดับเชิงลึก (Information-Rich Cases)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนหรือผู้ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 ท่านผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และเจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน จำนวน 2 ท่าน และผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมายประจำศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน จำนวน 2 ท่านผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน จำนวน 35 ท่าน ได้แก่

ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรม
เครือสหพัฒน์ศรีราชา อำเภอสรีราชา ชลบุรี
จำนวน 5 ท่าน ผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน
ในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง อำเภอสรีราชา
ชลบุรี จำนวน 5 ท่านผู้ประกอบการส่งเสริมการ
ลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง 2 อำเภอสรีราชา ชลบุรี จำนวน 5 ท่านผู้ประกอบการ
ส่งเสริมการลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ
บ่อวิน ชลบุรี (บ่อวิน) อำเภอสรีราชา ชลบุรี จำนวน
5 ท่านผู้ประกอบการส่งเสริมการลงทุน ในนิคม
อุตสาหกรรมปิ่นทอง 3 อำเภอสรีราชา ชลบุรี
จำนวน 5 ท่านและผู้ประกอบการส่งเสริมการ
ลงทุน ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะ ซิตี้ ระยอง
อำเภอสรีราชา ชลบุรี จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
(Research Method) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา
วิจัยที่เน้นการดำเนินงานเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัย
ได้ศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับ
การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของไปปฏิบัติ
องค์ประกอบของการนำนโยบายการส่งเสริมการ
ลงทุนของไปปฏิบัติ ประโยชน์ของการศึกษานำ
นโยบายการส่งเสริมการลงทุนของไปปฏิบัติ ความ
สำคัญของการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุน
ของไปปฏิบัติ โดยการศึกษาประเด็นข้อคำถาม
จากการทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่
เกี่ยวข้องสำหรับการสร้างชุดคำถามจะยึดตาม
ขอบเขตของการวิจัยสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการ
วิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth interview) โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้มี
ลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง สำหรับ

ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้บริหารด้านการ
ปรับเปลี่ยนนโยบายการลงทุนสำหรับคนต่างชาติ
มากมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อดึงดูดให้บริษัทต่าง
ชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยรวมถึงยกระดับ
บริษัทไทยให้มีมาตรฐานและนวัตกรรมที่ดียิ่งขึ้น
คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้ปรับเปลี่ยน
นโยบายจากการส่งเสริมกิจการตามเขตหรือนิคม
อุตสาหกรรมเป็นการส่งเสริมตามประเภทกิจการ
ซึ่งสอดคล้อง 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายตาม
นโยบายประเทศไทย 4.0 แบบสนทนากลุ่ม (Focus
group discussion) โดยผู้วิจัยเตรียมประเด็น
เพื่อสอบถามแนวคิด และความสัมพันธ์ในประเด็น
ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหัวข้อของการสนทนากลุ่ม
ทั้งนี้เพื่อทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับ
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง
โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้จุด
ประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มสนทนา
เกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือ
แนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง
ต่อการวิจัย และบันทึกเสียงโดยมีมือถือและการ
จดบันทึกการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล
เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการจัด
เตรียมฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์
ให้ง่ายขึ้น ด้วยการจัดทำกลุ่มข้อมูล เช่น การ
จำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบๆ มีการ
ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนา
กลุ่ม ฯลฯ เพื่อความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้รับและ
เพื่อนำไปใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ของการวิจัย ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำหรับแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำหลักการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย แบบใช้ทฤษฎีคือการแยกชนิดในเหตุการณ์นั้นๆ โดยการยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบซึ่งแบ่งดังนี้ การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือขอบประเพณีที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องมีความผูกพันกับคนบางคนหรือบางกลุ่ม ความหมาย (Meaning) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสาร หรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรมอาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลายๆ คน ในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอาจจะเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือขัดแย้งก็ได้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพัน และเข้าร่วมกิจกรรมหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และสภาพหรือสถานการณ์ (Setting) คือ สภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมเกิดขึ้นจริงขณะที่ทำการศึกษาและแบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล ซึ่งอาจใช้สามัญสำนึก หรือ ประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ตามประเภทที่ผู้วิจัยสังเกต เมื่อจำแนกข้อมูลเป็นชนิดแล้ว ผู้วิจัยจะพิจารณาความสม่ำเสมอของข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์

ในการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดทั้งโดยใช้ หรือไม่ใช้กรอบแนวทฤษฎีนี้ การตรวจสอบข้อสรุปว่ามีความถูกต้องแม่นยำตรง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability)

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ไปปฏิบัติ ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์ของการการส่งเสริมการลงทุน พบว่า การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคมการส่งเสริมกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานทดแทน เพื่อการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของการลงทุน (Cluster) ที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่มูลค่าการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกื้อกูลต่อการสร้างความมั่นคงในพื้นที่การส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนทั้งในและนอกนิคมอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน และรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการส่งเสริมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย และเพิ่มบทบาทของประเทศไทยในเวทีโลก (Hisasumi,

2012) สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อนโยบายการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานการส่งเสริมการลงทุนด้านสิทธิประโยชน์ของการส่งเสริมการลงทุนพบว่า มาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อดึงดูดนักลงทุนจะไม่สามารถเอาชนะปัญหาปัจจัยพื้นฐานที่เป็นอุปสรรคของการลงทุนในประเทศนั้นได้ ซึ่งจากการศึกษาของ IMF ยังพบอีกว่า การใช้มาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีของประเทศกำลังพัฒนาแทบไม่สามารถดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศได้ ยิ่งไปกว่านั้นมาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีอาจเป็นการเพิ่มความซับซ้อนยุ่งยากให้แก่ระบบภาษีของประเทศในระยะยาว และส่งผลต่อเนื่องเป็นการลดแรงจูงใจสำหรับนักลงทุนที่ต้องการความแน่นอนในระบบภาษีมากกว่ามาตรการเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ได้รับในช่วงระยะเวลาแรกของการลงทุน (Wolman, 1973) และสรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานการส่งเสริมการลงทุน ด้านสิทธิประโยชน์การส่งเสริมการลงทุน กิจกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่สามารถยกระดับคุณภาพและมาตรการการส่งเสริมการแข่งขันการลงทุน ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 พบว่า จัด Workshop on Investment Promotion for Mekong Countries towards AEC and beyond ให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานการส่งเสริมการลงทุนตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 จากประเทศในกลุ่ม CLMV ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศและ JICA จัดอบรมคณะเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเศรษฐกิจการลงทุนในต่างประเทศ กระทรวงแผนการและการลงทุนประเทศเวียดนาม (Vroom, 1990)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ไปปฏิบัติ ตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนในระยะ 7 ปี (2558-2564) วิสัยทัศน์และนโยบายการส่งเสริมการลงทุน การส่งเสริมการลงทุนที่มีคุณค่า ทั้งในประเทศและการของไทยในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ก้าวพ้นการเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง (Middle Income Trap) และเติบโตอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินงานให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คณะกรรมการ BOI ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ การส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรม การสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ และการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานทดแทน เพื่อการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของการลงทุน (Cluster) ที่สอดคล้องกับ

ศักยภาพของพื้นที่ และสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่มูลค่าการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกื้อกูลต่อการสร้างความมั่นคงในพื้นที่ การส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน ทั้งในและนอกนิคมอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน และรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการส่งเสริมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย และเพิ่มบทบาทของประเทศไทยในเวทีโลก (Robert Lineberry & Ira Sharkansky Urban, 1970)

ยุทธศาสตร์ที่ตั้งของประเทศไทยในใจกลางอาเซียนเชื่อมโยงบกลุ่มประเทศ CLMV ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ทำให้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจและนักลงทุนทางธุรกิจ นอกจากนี้เศรษฐกิจโรงไฟฟ้าของจีน และอินเดีย ที่อยู่ใกล้เคียงสามารถเข้าถึงได้ง่ายจากประเทศไทย ด้วยโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งระดับโลก ซึ่งจะให้โอกาสที่ดีสำหรับการค้า และการลงทุนข้ามพรมแดนประเทศเจ้าภาพที่น่าดึงดูด เศรษฐกิจที่มั่นคงและฐานการส่งออกที่แข็งแกร่ง หลายปีที่ผ่านมา GDP ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรายงานว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยในปี 2561 จะอยู่ที่ 4.1% และคาดการณ์ว่าอัตราการขยายตัว

ทางเศรษฐกิจของปีงบประมาณ 2562 จะอยู่ในช่วง 3.5-4.5% โดยคาดว่าเศรษฐกิจไทยจะยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยได้แรงหนุนหลักจากการใช้จ่ายของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นและการขยายการลงทุนภาคเอกชนรวมถึงผลกำไรจากภาคการท่องเที่ยวที่ฟื้นตัว ในปีพ.ศ. 2561 การบริโภคภาคเอกชนขยายตัวในอัตราสูงสุดในรอบ 6 ปีเร่งขึ้นมาอยู่ที่ระดับ 4.6% จากปี 2017 ที่อยู่ที่ 3.0% การลงทุนทางธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเครื่องจักรและอุปกรณ์นั้นมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการลงทุนที่กำหนดไว้สำหรับการขยายกำลังการผลิตเพื่อการส่งออก ในปี 2561 แอปพลิเคชันสำหรับการส่งเสริมการลงทุนของ BOI มีมูลค่ารวม 683.9 พันล้านบาทสำหรับการลงทุนที่เสนอในเขตพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก (EEC) ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 137.4

จากปี 2560 แนวโน้มนี้คาดว่าจะดำเนินต่อไปโดยเฉพาะ บริษัท เริ่มย้ายที่ตั้งใหม่เพื่อตอบสนองความตึงเครียดทางการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีน ที่เพิ่มขึ้น ความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ประเทศไทยมีส่วนร่วมในข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคี (FTA) จำนวนมากรวมถึงข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ด้วยระบบเศรษฐกิจแบบเปิดที่มีนโยบายเศรษฐกิจเสรีสิ่งนี้ทำให้ธุรกิจในประเทศไทยมีส่วนร่วมในการค้าปลอดภาษีกับ 17 ประเทศที่แตกต่างกันรวมถึงเศรษฐกิจโลกที่สำคัญ เช่น ออสเตรเลีย จีนญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ และอินเดีย นอกเหนือจากสมาชิกอาเซียนอีก 9 คน การเชื่อมต่อทั่วโลก

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาเรื่อง การนำนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ไปปฏิบัติ ตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. BOI ควรส่งเสริมการออกแบบอุตสาหกรรมซึ่งประยุกต์ใช้ได้กับอุตสาหกรรมเกือบทุกประเภท เช่น ยานยนต์ หัตถกรรม เฟอร์นิเจอร์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนการตัดสินใจและ scoring matrix เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยการประเมินโครงการและบริษัท ตลอดจนหาคำตอบให้กับประเด็นดังต่อไปนี้เพื่อช่วยสร้างเครื่องมือในการประเมินผล

2. กระบวนการพัฒนาการออกแบบมีความเกี่ยวข้องกับเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่บริษัทไม่เคยใช้มาก่อนหรือไม่ ทั้งนี้ คำถามทั้งหมดไม่ได้มีถูกหรือผิด แต่จะเป็นการให้คะแนนเพื่อประเมินผลและนำไปประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ บางภูมิภาคอาจมีหน่วยงานหรือศูนย์ทำหน้าที่ช่วยเหลือ BOI เพื่อทำการประเมินผลและนำไปประยุกต์ใช้

3. การลงทุนพัฒนาการออกแบบที่นำเสนอมีส่วนใหญ่พอเมื่อเทียบกับขนาดของบริษัทหรือโครงการ หรือรายการของที่แสดงให้เห็นถึงการกระตุ้นการพัฒนาที่สำคัญหรือไม่ กิจกรรมการพัฒนาการออกแบบดังกล่าวตรงกับอุตสาหกรรมเป้าหมายหรือกลุ่มอุตสาหกรรมหรือไม่

4. บริษัททำงานร่วมกับบริษัทหรือทีมงานที่ได้รับการยอมรับหรือขึ้นทะเบียนหรือไม่ถ้ามี

การออกแบบใหม่ แล้วมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตหรือกระบวนการทางเทคนิคหรือวัสดุที่บริษัทไม่เคยใช้มาก่อนหรือไม่

5. การออกนโยบาย กฎหมายหรือมาตรการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ประกอบการการส่งเสริมการลงทุนไทยให้มีความพร้อมและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการสนับสนุนส่งเสริม นอกจากนโยบายของรัฐจะต้องมีทิศทางที่ชัดเจนแล้ว ภาครัฐยังต้องอาศัยหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนให้มาตรการต่างๆ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

6. ต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของทั้งผู้ประกอบการ แรงงาน รวมถึงบุคลากรภาครัฐเองให้มีความรู้ ความสามารถเพื่อให้การดำเนินมาตรการต่างๆ สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย และมาตรการต่างๆ จะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงไร มีผลกระทบในเชิงกว้างและเชิงลึกมากเพียงใด ก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กขนาดย่อม ซึ่งถือเป็นตัวจักรสำคัญไปปฏิบัติตามเศรษฐกิจของไทย และผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ซึ่งหากให้ความร่วมมือกับภาครัฐและผู้ประกอบการการส่งเสริมการลงทุนตามแนวทางที่รัฐกำหนดเป็นอย่างดี

7. นโยบายในการช่วยเหลือ ผู้ประกอบการการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ก็ยังมีความต้องการในการขอความร่วมมือจากองค์กรภาค เอกชนต่างๆ ซึ่งหมายรวม

ไปถึงสมาคม/ชมรมนักธุรกิจไทยในต่างประเทศ ต้องการไปลงทุนในต่างประเทศ และรวมไปถึงภาค
ซึ่งอาจต้องมีการรวมกลุ่ม เพื่อให้ความช่วยเหลือ ประชาชนผู้บริโภคที่จะต้องร่วมกันสนับสนุน
แก่ผู้ประกอบการการส่งเสริมการลงทุนไทยที่ นโยบายของรัฐต่างๆ

References

- Bangkok online business. (2018). *Caution, politics busy across the year Relocation base*.
<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/finance/20140326/571240/warning-of-busy-politics-over-the-years-Relocation-of-investment-base.html> (Accessed 19 October 2018).
- Hisasumi, C. (2012). *Factors Affecting Investment Confidence in Japanese Companies Located in the industrial estate area of Rayong Province*. Chonburi : Sriprathum university Chonburi Campus.
- Robert Lineberry, R. & Ira Sharkansky Urban. (1970). *Politics and the introduction of investment promotion policies*. New York : Harpers Row.
- Rukkhwamsuk, E. (2016). *Qualitative research: principles and practices*. Bangkok : October print house, National Buddhism Office, Western University.
- Vaisamruat, K. (2009). *Journal of East Asian Studies Center: Years 7-8, Issue 1 2007-2008, Year 9, Issue 1*. Bangkok : Center for East Asian Studies, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.
- Vroom, V.H. (1990). *Manage people not personnel: Motivation and performance appraisal*. Boston : Harvard Business School Press.
- Wolman, B.B. (1973). *Dictionary of behavioral science*. New York : Van Nostrand.